

**ANDREI ZĂNATECUL PENTRU HRISTOS
ÎN MANUSCRISUL LUI SERAFIM IEROMONAHUL
ȘI ÎNTR-UN MANUSCRIS DIN SUD-ESTUL ARDEALULUI**

CĂTĂLINA VELCULESCU
Centrul de Studii Medievale, Universitatea din București

După identificarea unor noi manuscrise cu texte referitoare la Andrei Salos¹, devine necesară o reordonare a prezentării generale a manuscriselor, prezentare făcută în cartea *Nebuni întru Hristos*².

Propunem în continuare o schemă nouă, pe care suntem convinși că identificarea altor texte o va putea modifica.

Texte de tip **a**: mss. **2430 & 1197**.

Texte de tip **b1**: ms. **2513** (din *Prologul*³ ieromonahului Serafim de la Bistrița⁴).

Texte de tip **b**: mss. **2102** și **2786** (ieromonahul Ioanichie reunește între ele textele biografice risipite în ms. **2513** și le adaugă cu modificări întrebările din tipul **a** – vezi mss. **2430 & 1197**).

Texte de tip **c**: **I** – din *Proloagele* de la sfârșitul sec. XVIII

1. textele din ms. **1373** – *Prolog* selectiv copiat în Ardeal (Arini, Căpeți) – 1791 și ante

2. textele din *Proloagele* copiate la episcopia Romanului: mss. **1462-1463**

3. *Proloagele* tipărite la Mănăstirea Neamț (an 1854)

II – din *Viețile Sfinților*

1. manuscrise (cu diferite forme)

2. volumele tipărite la Mănăstirea Neamț (1854-1856)

Vom reproduce în continuare textele⁵ din ms. **2513**, needitate până acum, reprezentând pentru moment cele mai vechi texte românești despre Andrei Salos „zănatecul pentru Hristos”.

¹ Vezi Velculescu 2014, p. 263-307; Velculescu 2014a, p. 127-132; Velculescu 2015, p. 359-365.

² Velculescu 2007, p. 29-34, 57-68, 312.

³ Pentru *Proloage* vezi Velculescu 2006, p. 503-512.

⁴ Cercetări ulterioare ar urma să discearnă dacă pe lângă ieromonahul Serafim au mai intervenit și alte mâini în copiere.

⁵ Transcrierea textelor reproduse în continuare este rezultatul unei prime etape de lucru, pe care ar fi urmat să o îndreptăm în reveniri ulterioare. Întâmplări care depășesc voința noastră ne împiedică să perfecționăm transcrierea. Avem însă convingerea că istoricii literaturii pot utiliza cu încredere formele pe care le propunem acum spre tipărire, neavând distorsiuni de sens.

Reproducem deasemeni textele din ms. **1373**⁶, prima copie provenită din Ardeal cunoscută deocamdată. Aici avem nu o traducere, ci o prelucrare și o prescurtare, cu un mod propriu de selecție. Încă nu se poate preciza dacă avem în față o prelucrare în română direct după textul slavon sau mai degrabă o prelucrare a unei traduceri deja existente. În cazul acesta ar trebui să ne gândim la folosirea unei forme anterioare celei copiate la episcopia Romanului de Sofronie ieromonahul în anii 1798-1799. Ms. **1373** a fost copiat în anul 1792 „de pe o carte a dumnealui părintelui Șărban de la Arini”. Satul Arini se află în jud. Brașov, pe granița de est cu jud. Covasna și este acum înglobat în com. Măieruș. Copia a fost executată de „Dimitrie Popovici Boer”, „aicea în casa tatălui meu”, în satul Căpeți, sat înglobat în zilele noastre în orașul Sovata, jud. Mureș. La f. 130 și f. 132^v din ms. **1373** se găsesc o serie de însemnări despre întâmplări din viața familiei Popovici. Copistul se născuse la 26 octombrie 1774, în Căpeți și s-a însurat la 19 iulie 1797, în biserica din Arcuș, cu Maria, fiica lui Irimie și Ilina Radu din satul Arcuș (jud. Covasna)⁷. Ilina provenea din localitatea Sân Giorzu (probabil Sângiorgiu de Mureș), iar naș a fost „părintele Iacov Popovici notăraș din Ghidafalvă”⁸. În anul 1801, Dumitru Popovici era preot.

Ms. **1373** se afla la începutul secolului XX la parohul greco-catolic „Georgiu Gergely” din satul Szépviz (Frumoasa, jud. Harghita); acesta a cedat manuscrisul protopopului Elie Câmpeanu, cunoscut colecționar de cărți și manuscrise românești⁹.

De la „Dimitrie Popovici de Căpeți” se mai păstrează un manuscris cu „fragmente de teologie practică”, având însemnări din anii 1795 și 1799. În 1795, Dimitrie Popovici se afla la Făgăraș, „logofetind la protopopie”, iar în 1799 învăța la Blaj¹⁰.

Mai redăm încă un fragment păstrat tot într-un ms. din Ardeal: ms. **1132**¹¹, grăitor pentru capacitatea de prelucrare a copiștilor. Ms. **1132** a fost copiat (cel puțin parțial) de diacul Toader Ursul Noian, prin anii 1782-1784¹². În însemnări nu se spune în ce localitate s-a făcut copia, dar copistul notează că s-a însurat cu „Măriuța, fata părintelui Theodor de la Daneș”. Comuna Daneș, cu origini săsești, se află în județul Mureș. (Manuscrisul ajunge la un moment dat la „Petru Sachelar ot Cătuneni”, dar nu reușim să identificăm această localitate.) Toader Ursu Noianul copiază între altele în ms. **1120** și un fragment din *Pășunea oilor*

⁶ Ștrempel, Moisil, Stoianovici 1967, p. 645-652. Vezi și Velculescu 2014, p. 263-307.

⁷ <http://www.crestinortodox.ro/carti-ortodoxe/romanii-covasna-harghita/arcus-82336.html>, accesat 30 ian. 2017. În conscripția românilor din anul 1699 este amintită și familia Radu, iar în sec. XIX apare și Boer.

⁸ Ghidfalău, jud. Covasna; vezi și Grama Brescan 2007.

⁹ Moldovan 1976, p. 489-505; Poptâmaș 1999; Dobreanu 2007.

¹⁰ Ștrempel 1983, p. 25-26.

¹¹ Ștrempel, Moisil, Stoianovici 1967, p. 150-156. Vezi și Velculescu 2014, p. 263-307.

¹² Ulterior acesta a ajuns se pare preot (vezi f. 201).

celor cuvântătoare, carte tradusă din grecește în românește de „dascalul Radul Duma din Brașov” în chiar anul 1782.

ANEXE

Ms. 2513

/31^v/ Cuvânt pentru Andreiu cum s-au făcut zănatec¹³ pentru Hristos.¹⁴

În zilele marelui împărat Lev, era în Țarigrad un boiarin mare anume Theognost. Acesta, cumpărând robi mulți, au cumpărat împreună cu alții și pre acest Andreiu¹⁵, fiind copil foarte mic, de neam mare și foarte frumos.

Deci stăpână-său îl puse să fie copil în casă; și-l iubiia mai mult decât pre toți. Și dându-l să învețe carte, iar el în scurtă vreme au învățat toate Sfintele Scripturi. Și mergea totdeauna în biserică de citia Sfintele cărți. Iar într-o noapte, stând el la rugăciune, pizmui spurcatul diavol începătura lui cea bună și viind începu a bate foarte tare în ușile casii aceia unde lăcuia tânărul. Iar el, îngrozindu-se de frică, să opri de rugăciune; și îndată culcându-să în pat s-au acoperit cu cojocul său. Aceasta văzând Satana s-au bucurat foarte și zise către ceialalți:

- Oare vedeți pre acesta, că până acuma tot în răotăți au petrecut, iar acuma să înarmează¹⁶ spre noi?

Și acéstea zicând, au perit.

Și de frica acéia au adormit /32/ fericitul foarte greu. Și văzu în vis unde i să părea că iaste la un loc de priveliște. Și era de o parte mulțime multă de arapi, iar de altă parte mulțime de bărbați sfinți înbrăcați în vășmânte strălucitoare. Și era între amândoa cețele ca o alergare și luptă, că arapii aceia avea peste dânșii mai mare pre un uriaș oarecarele mare și negru și cerea la săborul celor cu vășmânte albe pe oarecine, zicând:

- Dară au nu iaste aici cela ce alerga și se lupta cu negrii acéștia?

Că au fost căpitan preste nenumărate legheoane.

Și cum începură ei a să certa, iar fericitul sta și-i asculta pre dânșii; și nerăspunzând nimic cei cu veșminte albe, să pogorî din nălțime un cocon oarecarele foarte frumos; și ținea în mână trei cununi: una era înpodobită cu aur curat și cu pietri scumpe; iar a dooa cu mărgăritari de cel mare scump strălucit; și a treia era mai mare și mai ciudată decât céle 2, că era înpletită cu de tot felul de flori roșii și albe din pomii raiului carea niciodinioară nu să mai veștejiia. Și atâta era de frumoasă cât **nu poate**¹⁷ să povestească mintea omului. Acéstea văzând Andreiu să întristă și **gândiia** întru sineș **oare** în ce chip

¹³ În ms. 2786, f. 318^v: *nebul pentru Hristos*. Vezi f. 33^v, r. 10.

¹⁴ Titlurile de fragmente sunt scrise cu cerneală roșie. Conform modalității de ordonare din Velculescu 2007, p. 61-66, acesta este episodul **A1**, **A2**.

¹⁵ Ms. 2513, parțial copia ieromonahului Serafim, pare a proveni din vremea când Antim Ivireanul era episcop de Râmnic. Se poate oare ca interesul pentru tânărul sclav Andrei (referitor la care sunt selectate fragmentele din *Proloage*) să aibă vreo legătură cu soarta episcopului însuși?

¹⁶ Vezi f. 32, r. 1.

¹⁷ Notăm cu bold diferențele mai însemnate față de ms. 2786.

ar face ca să ia măcară numai o floare de acélea. /32^v/ Și apropiindu-să cătră dânsul Cel ce era în chip de cocon, au zis Andreiu:

- Pre Domnul Hristos! Au vei să vinzi cununile? Că, măcară de n-am eu putérea să le cumpăr, ci mă așteaptă puținel până voiú mérge să spuiu domnului mieu, și-ți va da ție pre dânséle aur cât vei vrea.

Și-i zise lui tânărul cu față umilită:

- Créde-Mă, iubitule, că, măcară de Mi-ai¹⁸ aduce și aurul a toată lumea, nu ți-aș¹⁹ da ție nici măcară o floare dintr-acéstea, nici însuș domnului tău, că nu sânt acéstea din lumea aceasta deșartă, precum socotești tu, ci sânt din visteriile cerului, cununi gătite de Hristos, cu **care** încununează pre cei ce vor birui pre arapii aceia. Iar de vei să iai nu numai una, ci și câte tréle, mergi de te luptă cu arapii acei negri și de-i vei birui, le vei lua de la Mine, că nu vei fi singur, ci și aceia care-i vezi, ce au biruit pre acela, vor fi cu tine.

Acéstea auzind Andreiu au luat îndrăznire, pentru cuvântul acesta, și au zis cătră Dânsul:

- Crede-mă că oricâte mi-ai²⁰ **zis** toate le voi face. Numai **ci** mă învață cum mă voi lupta cu dânsul.

Și zise cătră dânsul tânărul:

- Dară încă nu știi nici chipul lui, că iaste ca un arap înfricoșat și groaznic, ci iaste slab. Să nu te temi de înfricoșata lui mărime și vedére că precum e un lemn putregăios, /33/ așa și acela iaste putred și slab.

Și cu niște cuvinte ca acéstea întărindu-l, l-au luat pre dânsul minunatul acela cocon și să făcea cum s-ar lupta cu dânsul, vrând să-l învêțe cum să va oști împotriva harapului. Și i-au zis lui la urêche:

- Când te va lua și va începe a să lupta cu tine, iar tu să nu slăbești, nici să te înfricoșezi, ci să-i înpiiadeci lui piciorul, și vei vedea slava lui Dumnezeu.

Deci eș îndată fericitul ca să să lupte și zisă cu glas mare:

- Vino încoace, întunecatule, să ne luptăm!

Și îndată viind uriașul acela înfricoșat și groaznic, șupi pre Andreiu și începu a să lupta cu dânsul multă vréme. Iar arapii ceialalți începură a râde și a-și plesni în palme. Iar cei cu veșminte albe să întrista, socotind că de-l va trânti de pământ negrul acela, îi vor sări ochii din cap. Și rotindu-se împrejur Andreiu cu arapul acela, și îndreptându-se, i-au împiedicat piciorul, și zburând dracul acela, să întâmplă de să lovi cu călcâiul de piatră și îndată au început a țipa dracul. Și să făcu mare bucurie și săltare celor cu veșminte albe și rădicară pre dreptul în sus pre mâinile lor, în slavă, și începură a-l săruta pre dânsul și a-l unge cu mir duhovnicesc. Atunci negrii /33^v/ aceia s-au răsipit toți cu mare rușine. Iar coconul acel frumos îi déde lui cinstitele cununi și sărutându-l pre dânsul i-au zis:

- Mergi cu bună pace, că de acuma ești al nostru priiatin și frate. Aleargă dară la lupta cea bună, fii gol și nebun pentru Mine și vei fi părtaș a multe bunătăți în zioa împărăției Méle.²¹

¹⁸ Scris: *mii-ai*.

¹⁹ Scris: *ții-aș*.

²⁰ Scris: *mii-ai*.

²¹ Vezi Velculescu 2007, p. 119, n. 88.

Acéstea auzind fericitul și dintr-un somn mare ca acela deșteptându-se, au început a să minuna de acea videnie mare. Și dintr-acel ceas s-au făcut zănatec²² și așa mai pre urmă au fost provideț²³ din darul ce să dedese lui de la Dumnezeu. A căruia iaste mărirea în véci, amin.²⁴

Deci²⁵ după videnia cea dintâiu, a dooa noapte s-au sculat fericitul Andreiu la rugăciune și sfârșind rugăciunea au luat un cuțit și mergând la puț²⁶ s-au dezbrăcat de haină și au început a o tăia fâșii, ca cum ar fi nebunit. Iar a dooa zi dimineața au mers bucătariul să ia apă și văzând cele ce făcea Andreiu, au spus stăpânului. Iar **stăpână**-său întristându-se pentru aceasta, a porâncit să-l ducă la biserică sfintei Anastasiei.

Deci fericitul zioa să făcea că iaste nebun, iar noaptea să **tot** ruga lui Dumnezeu și sfintei Anastasiei /34/ ca să i se arate pentru lucrul ce începuse: oare fi-va plăcut lui Dumnezeu? Și iată 5 muieri veniră acolo și cu dânsle un stareț luminat și umbla de cerceta pre cei bolnavi. Deci veniră și cătră Andreiu și zise minunatul acela stareț cătră cea mai mare:

- Jupâneasă Anastasio, dară nu tămăduiești și pre Andreiu?

Și zise lui acéia:

- Jupâne dascale, Altul iaste care va tămădui pre dânsul, Cel ce i-au zis lui: „Fii nebun pentru Mine și vei fi stăpân a multe bunătăți în zioa împărăției Méle!” Pentru acéia nu-i trebuiaște lui acum tămăduire.

Și acéstea zicând intrară în biserică.²⁷ Iar fericitul Andreiu pricepu că iaste plăcut lui Dumnezeu lucrul lui. Deci și mai mult să nevoia la rugăciune noaptea, iar zioa să făcea nebun.

Și sosind altă noapte sta fericitul de priveghiia pre la miezul nopții, după obicei. Și dintru adâncul inimii aducea rugăciuni lui Dumnezeu și sfintei Anastasii (?) taină. Deci veni la dânsul diavolul în chip de ostaș, cu mulțime de draci. Și ținea în mâini o săcure, iar alții cuțite și alții toiage și fuști și săbii, și sulițe; iar alții purta lanțuri. Că era căpitan peste ceata acéia, pentru acéia venise mulțime de draci cu dânsul /34^v/ ca să ucigă pre fericitul. Și începu a răcni de departe vânăt; că tot într-acel chip să arătasă ca și când să luptase cu dânsul. Și alerga asupra sfântului, vrând să-l ucigă cu săcurea ce ținea în mână. Și toți dracii ce era cu dânsul alerga că să-l tae bucăți. Iar el rădicând mâinile spre ceriu, să ruga cu lacrăme cătră Domnul zicând:

- Nu da fiarălor sufletul cela ce ți să mărturiseste Ție!²⁸

Și acéstea rugându-se zise:

²² Subl. n. În ms. **2786**, f. 318v: *s-au făcut zănatec*. Velculescu 2007, p. 120. În celelalte manuscrise editate în Velculescu 2007, acest cuvânt nu mai apare, folosindu-se doar *nebun* (vezi p. 184, 215, 240, 266, 292).

²³ Cuvântul nu este glosat ca în ms. **2786**.

²⁴ Probabil aici se termina **A1** în PM. Această formulă de încheiere nu apare în ms. **2786** (*ibidem*, p. 120). Formula apare în ms. **1462**, f. 51^v (*ibidem*, p. 184) și în *Proloage Neamț*, f. 74^v (*ibidem*, p. 215). Pentru prezența episodului **A1** în alte manuscrise și tipărituri vezi *ibidem*, p. 61-63.

²⁵ Inițiala *D* este scrisă cu roșu.

²⁶ În **2786**, f. 318^v: *fântână*.

²⁷ Propoziția aceasta nu apare în ms. **2786**, dar apare în ms. **1462**, f. 52 (*ibidem*, p. 185); în *Proloage, Neamț*, f. 76^v (*ibidem*, p. 215); ms. **5468**, f. 79^v (*ibidem*, p. 241); *Viețile Sfinților, Neamț*, f. 12^v (*ibidem*, p. 267).

²⁸ Ms. **2786**, f. 319^v diferă (*ibidem*, p. 121).

- Sfinte apostole Ioane Bogoslóve, ajută-mi!
 Și îndată să făcu tunet și gâlceavă de oameni mulți; și iată un bătrân oarecarele, cu mari ochi, pornit, având fața strălucită ca soarele, și mulțime nenumărată cu dânsul. Și zisă cătră cei ce era cu dânsul cu mânie mare:
 - Încuiați ușa ca să nu scape nici unul dintr-înșii!
 Deci aceștia, fiind mai mulți decât aceia, făcură aceasta îndată. Și după ce îi prinseră pe toți, zisă unul din draci cătră ceialați încătinel:
 - O, vai de noi, în ceasul acesta cum ne-am înșelat, că Ioan mâniaș iaste și rău va să ne muncească.
 Deci porânci sfântul acela stareț celor ce era cu dânsul ca să ia lanțul cel de hier din grumazii lui Andreiu și stând afară la ușa zise:
 - Aduceți-mi câte unul!
 Și aducând pre unul îl în/35/tinseră pre pământ; și luând apostolul lanțul cel de hier, l-au făcut în trei și i-au dat 100 de lovituri. Și striga dracul ca și un om:
 - Miluiaște-mă!
 După aceasta au întins pre alt drac și l-au bătut și pre acela așijderea. Și auzind fericitul Andreiu pre cei ce striga: „Miluiaște-ne pre noi!”, gândiia că sânt oameni arapi și sânt prinși aiavea. Deci culcară la pământ și pre al treilea și răbdă și acela rane așijderea. Că Dumnezeu îi bătea pre dâșii cu rane nevindecate cu care luptă și pre neamul omenesc. Și bătându-i pre toți pre rând, le zicea celor bătuți²⁹:
 - Mérgeți de spuneți tătâne-vostru Satanii, oare plăcea-i-va lui așa?
 Și dup-ce să duseră cei cu veșminte albe, iar dracii îndată periră. Atuncea cuviosul acela stareț au venit cătră robul ? lui Dumnezeu și puind lanțul în grumazii lui, i-au zis:
 - Oare văzuși cât îți folosiiu la ajutorul tău? Și foarte îm-iaste³⁰ milă de tine, că pre mine m-au rânduit Dumnezeu și mi-au³¹ porâncit să port grij[e] pentru spăseniia ta și să fiu totdeauna cu tine. Pentru acéia rabdă ca să fii lămurit întru toate, că nu va fi mult până când te vei slobozi și vei începe a umbla după voia ta oriunde va plăcea ochilor tăi. /35^v/
 Și au zis Andreiu:
 -Domnul meu, dară tu cine ești?
 Iar acela au zis:
 - Eu sânt cela ce m-am lăsat pre preacinstitul pieptul Domnului.
 Și acéstea zicând, să făcu ca fulgerul și fu nevăzut din naintea ochilor lui.
 Iar fericitul Andreiu să minuna și foarte lăuda mila lui lui Dumnezeu, căci așa întru toate i-au fost lui de ajutoriu.
 A căruia e slava, acum și pururea și în véci. Amin.³²

²⁹ *Ibidem*, p. 186.

³⁰ Vezi f. 35^v, r. 2.

³¹ Scris *mii-au*.

³² *Ibidem*, p. 122 cu nota 89 etc. Introducerea formulelor de acest tip arată că fragmentele erau citite probabil cu glas tare, fie în biserică, fie la trapeză.

*Cuvânt de sfântul Andreiu și de Epifanie.*³³

Acești fericiți șezând odată și vorovind, veni acolo diavolul și începu a înpleti mreji lui Epifanie, pre care numai Andreiu îl vedea. Și să mâniia pre dânsul dracul, pentru că iubii Epifanie pre sfântul Andreiu. Și zisă cătră dânsul cu mânie:

- Du-te de aici, spurcate diiavole!

Iar diavolul zise cătră Andreiu:

- Atâta ești tu de nebun și de deșuchiat, cât nu iaste altul ca tine în tot Țarigradul Și de vei pofti să-ți spui adevărul, să știi că vor veni niște vremi de va peri meșteșugul meu. Că întru acéle vremi vor fi oamenii mai răi decât mine, cât și copiii cei mici vor fi cu mult mai viclâni decât cei bătrâni. Și tocma /36/ atunci voiu începe eu a mă odihni și a nu mai învăța pre fiii omenești nimica. Că înșiși de sine vor începe a face toată voia mea. Și au zis Andreiu cătră dânsul:

- Dară cum știi tu, că dracii nu sânt provideți?

Iară diavolul au răspuns:

- Tatăl nostru diavolul³⁴ iaste priceput și șezând în fundul iadului tot vrăjaște și de-acolo ne spune noao céle ce nu le știm noi.

Și au zis Andreiu:

- De care păcate să bucură neamul vostru mai mult?

Iar dracul au răspuns:

- De slujirea de idoli, și de jurământ, și de răul vecinului, când începe cineva a urî pre altul, și de sodomie, și de beție, și de iubirea de argint. De acéstea ne veselim mai mult.

Andreiu au zis:

- Dară când să leapădă cineva de lucrurile voastre, care va fi făcut mai nainte, cum răbdați³⁵?

Dracul au zis:

- Mai bine știi tu decât mine, că foarte greu ne iaste. Ci însă avem nădejde că iar îl vom întoarce cătră noi și răbdăm luând puțină mângâiere, pentru că mulți lepădându-se de noi și viind cătră Dumnezeu, apoi iar s-au întors cătră noi și de-acia au fost ai noștri.

Și după ce își spuse diiavolul toate faptele sale, atunci sfântul suflă spre dânsul și îndată peri.

*/39^v/ Cuvântul sfântului Andreiu pentru un diacon Rafail.*³⁶

Era oarecare cocon caril[e] viind cătră fericitul Epifanie îi zise:

- Jupâne Epifanie, priiatinul tău Rafail iaste bolnav și te chiamă ca să mergi mai curând să-l cercetezi. Iar de nu, nu-l vei găsi pre dânsul viu.

Acéstea auzind cel blând cu duhul, lăcrămă pentru el și să duse. Și viind, șezu aproape de dânsul și pricepând că i s-au apropiat sfârșitul lui, începu a plânge peste dânsul mult ceas, că foarte îl iubii pre dânsul. Iar deaca s-au oprit puțin de plâns, au început acela ce

³³ Episodul **b1**. În ms. 2786 și 2100: după *Întrebări*. Vezi *ibidem*, p. 62 și 63: **A2**; **b1**. Pare o așezare unică.

³⁴ Glosat marginal: *Satana*.

³⁵ Vezi două rânduri mai sus.

³⁶ Vezi Velculescu 2007, p. 64 și 175. Este episodul **b2**, inclus în *Prologul* moscovit la ziua de 8 oct. În ms. 2786 apare după *Întrebări*, ca și eisodul **b1**.

zăcea pre pat a să turbura și a plânge, atâta cât nu numai Epifanie s-au speriat, ci și toți ceia ce era în casa lui. Deci începu Epifanie a-l întreba ce i-au fost de s-au turburat până într-atâta. Iar? el, puțin viindu-și în fire și văzând pre Epifanie îi zise:

- Vai de mine, iubitul meu frate, că toate faptel[e] méle céle sufleteși le șupiră³⁷ dracii și mă cufund în foc, că văzuiu pre îngerii lui Dumnezeu și pre viclénii draci cum că începură a măsură în cumpene lucrurile méle, și biruiră céle réle pre céle bune. /40/ Pentru acéia să știi că nu-m-iaste a mă sălășlui în fericitele sălașele dreptilor, ci voiui să merg în focul cel de véci, că văzuiu pre îngerii scârbindu-se și fugiră de la mine. Și când să ducea, mi-au³⁸ zis unul dintr-înșii: „O, vai de tine, ticăloase, că rău ai petrecut în viața ta!”

Și după ce zise acéstea cătră Epifanie, să mânie diavolul și întrând într-însul, făcu mare gălceavă și turburare, că să sugruma cel ce zăcea și să căzniia și grăia cuvinte necuvioase. Iar lui Epifanie foarte îi era milă de sufletul lui și începu pre taină a face rugăciune cu lacrimi cătră Domnul ca măcară să nu să facă la dânsul atâta sălbăticie.

Iar Satana, zburând pre acolea cu dracii săi, cum simți că să roagă Epifanie lui Dumnezeu pentru dânsul, având spurcatul groaznică mânie, pentru căci îi era bolnavul vinovat, vru să răstoarne scaunul lui Epifanie pre care ședea. Iar Epifanie pricepând cu duhul, îndată să sculă și nu i să plini gândul lui. Iar vrăjmașul nedobândind după voia sa, începu a face peste ticolosul acela sălbăticiiri. Și îndată bolnavul începu a-și zmulge barba și a zbiera ca caprele și scoțind limba afară, vorbiia grozav. Și iar ca un câine turbat foarte /40'/ tare începu a lătra spre cei ce sta acolo, cât să spăimântară³⁹ toți foarte, văzând pre draci cum lătra într-însul.

Deci întreba pre Epifanie cei ce să afla acolo:

- Oare de unde au luat diavoliia atâta putere spre dânsul ca să-i facă lui atâta pacoste?

Iar el zise cătră dânsii:

- Eu, fraților, nu știu nimic de aceasta, numai ci socotesc că mare păcat au făcut, de vrème ce nici cât de puțin nu să depărtează de dânsul lucrul acesta. Și pentru acel păcat nu să va fi ispoveduit nici să va fi căit. Pentru acéia îl iau pre dânsul diavoliia.

Și într-u acea pedeapsă fiind ș-au săvârșit viața sa.⁴⁰

/42/ Cuvânt de sfântul Andreiu, cum au văzut pre cel bogat mort.⁴¹

Umblând sfântul Andreiu la lucrul lui cel bun și trecând puțin, văzu de departe înaintea lui aducând pre un mort. Și era bărbatul acela foarte bogat. Și mergea după dânsul mulțime multă de norod, cu făclii multe și cu tămăire; și glas să auziia mare, iar cei ce cânta nu să vedea; și gălceavă și țipăt mult să făcea de la ai săi.

Deci văzând sfântul Andreiu céle ce să făcea la mort, stătu multă vrème și nu să pricepea ce va să fie. Și iată, văzu mulțime de arapi, mergând înnaitea sfêșnicilor și strigând tare:

³⁷ Le apucară.

³⁸ Scris: *mii-au*.

³⁹ Scris: *spăitară*.

⁴⁰ Preia nota din Velculescu 2007, p. 177. Completare: în ms. 2513 urmează: *Oct. 11 zile. Minunea ce s-au făcut de icoana Domnului nostru Is. Hs.* (p. 42-42^v). Relatarea despre minune există în *Prolog* la această zi.

⁴¹ *Ibidem*: episod C; p. 64, 122-125.

- Vai de el, vai de el!

Și cei ce era acolo ținea bordușe prin mâini, din carele scoțând cenușe presăra pre dinaintea noroadelor, iar alții chiotia și râdea fără de rușine, ca niște mueri curve; iar alții lătra ca câinii, iar unii grohăia ca porcii; și le era lor mortul acela de mare bucurie și veselie. Iar alții mergând în jurul lui stropiia fața mortului cu apă înpuțită. Iar alții zbură prin /43/ văzduh înprejurul patului și mare putoare eșia din patul lui și din trupul celui păcătos. Iar alții mergea pre urmă chicotind și plesnind cu palmele și făcea cu picioarele tropot mare, râzând și bătându-și joc și nevăzuți cântând și grăind:

- Ticăloși creștini, nu vă va da voao Dumnezeu a vedea lumina, nici unuia din cei ce cântați peste acest câine și ziceți: „Cu sfinții să-i odihnească sufletul lui!” Încă și rob lui Dumnezeu îl numiți pre acest ce iaste vinovat a toată răotatea.

Și această vedenie au înfricoșat pre sfântul. Și căutând văzu iară și iată un boiarin, adecă spurcatul drac, având ochi ca de găligan, și făcea frică spre *cela* ce căuta la dânsul, că ținea în mâna lui foc și piatră pucioasă și smoală; și mergea cătră *mormântul* ticălosului aceluia, ca să-i mânjască trupul și să-l arză cu foc.

Și pogrebanii s-au făcut. Iar după ce trecu mortul, căutând văzu și iată mergea pre urmă oarecare tânăr foarte frumos, cuprins de scârbă; și plângea cu mare plângere. Și trecând pre lingă sfântul socotiia că tânărul acesta va fi vreo rudenie de ale mortului și pentru acéia plânge până într-atât! Atunci apropiindu-se sfântul cătră tânărul carele /43^v/ plângea, rugându-se îi zise lui:

- Juru-te pre Dumnezeu carele au făcut ceriul și pământul, ca să-m⁴² spui pentru care pricină plângi așa, că n-am văzut nici odinioară pre cineva plângând așa pentru mort. Spune-mi, rogu-te, pentru ce faci așa?

Și zise cătră dânsul îngerul:

- Pricina plânsului mie aceasta iaste că am fost rânduie ca să păzesc pre acest mort ce-l vezi ducându-l la groapă. Și l-au luat pre dânsul diavolul luiși. Și acéia iaste pricina plângerii și a scârbei mele, căci l-am pierdut pre dânsul și pentru acéia plâng.

Și zise cătră dânsul sfântul:

- Spune-mi, iubitul meu frate, că cunoscuie eu cine ești tu, ce i-au fost păcatele lui?

Și zise cătră dânsul îngerul:

- Andree, pentru căci ești alesul lui Dumnezeu, socotesc că ești vrédnic a ști. Pentru acéia ia aminte ca să auzi, că acuma bunătatea ta și frumusețea sufletului tău strălucéște ca niște aur curat; că văzându-te m-am mai mângâiat oarece puțin din scârba mea.

Acesta era boiarin mare și cinstit la împăratul; și era om păcătos și foarte rău în viața lui, că cu totul era curvariu și preacurvariu și sodomlean și înșelătoriu și nemilostiv, iubitoriu de argint, mincinos, urător de oameni, gânditoriu de rău, cămătarnic și războinic. Și pre slugile sale le chinuia rău cu foamea /44/ și cu bătăile și-i lăsa goli și desculți în vréme de iarnă; și pre mulți au și ucis și i-au îngropat prin grajduri supt podina cailor. Și atâta era de aprins spre spurcata și de Dumnezeu urâta poftă a curviei cât au spurcat și până în trei sute de suflete cu scârnavele și împuțitele acéstea păcate. Și pentru acéia, iubitul meu priiatin, au venit spre dânsul secerișul, că viind moartea l-au aflat pre dânsul nepocăit, având mulțime de păcate nespuse; iar spurcatul lui trup însuși l-ai văzut cu ce feliu de

⁴² Vezi un rând mai jos: *că n-am văzut*.

ocară îl ducea cătră groapă. Pentru acéia, o, sfinte suflete, mă întristez și sânt cuprins de mare scârbă și plângere, pentru că iubitul meu iaste de râsul dracilor.

Și acéstea grăind, îngerul lui Dumnezeu, zise cătră dânsul sfântul:

- Rogu-te, priiatine, ca să iai bună mângâiare, iar pentru nepriiatin, căci au luat sfârșit ca acela, precum s-au nevoit spre camete, de acelea să să și sature. Iar tu, o, purtătoriule de vâpae îngere, cel ce ești plin de mare bunătate și preîndestulat, vei fi de acum și până în véci încungiurat de bunătatea Domnului Savaot a-tot-țiitorul.

Și întru acea voroavă să duse de la dânsul îngerul și fu nevăzut. Iar cei ce trecea pre uliță pre unde voroviia sfântul cu îngerul, văzându-l pre dânsul stând singur și vorbind – că /44^v/ pre înger nu-l vedea, nefiind vrednici - grăia adins eiși:

- Ia vedeți pre acest nebun cum gluméște și face vorbe singur cătră zid!

Și dându-i brânci îl goniia zicându-i:

- Ce te-au ajuns, zănatecule⁴³, de grăești neînchiite cuvinte cătră zid!

Acéstea auzind sfântul de la cei ce-l întreba au tăcut; și începând a râde au fugit de la dânsii. Și mergând într-un loc ascuns ș-au adus aminte de ticălosul acela ce-l văzuse ducându-l la groapă. Și plânse cu amar pân' când au slăbit, cât de multul plâns i s-au afundat ochii; și zicea și m[o][i]tva aceasta: *Nesveadomkiu g[o]s[po]di*⁴⁴. Și după ce au sfârșit m[o][i]tva, viind la mormântul ticălosului aceluia, văzu și iată să pogorî îngerul Domnului ca o arătare de înger, țiind în mână un toiag de aramă și goniia pre spurcatele duhuri de la ticălosul acela, ca să nu arză cu smoală și cu piatră pucioasă rugăciunea lui.

*Cuvânt de sfântul Andreiu cum să ruga lui Dumnezeu pentru cei ce-l bătea și cum i s-au arătat semn din raiu.*⁴⁵

Umblând sfântul Andreiu prin mijlocul oamenilor la târgul cel aproape de stâlpul care l-au pus sfântul împărat Constantin (în care sânt și cinstitele piroane cu care s-au răstignit trupul cel de viață făcătoriu al lui Hristos și sânt puse deasupra stâlpului întru slava lui Dumnezeu și întru /45/ T[a]rigradului), deci o muiare oarecare, de cinste, ce era lumiată de Duhul Sfânt, fu întru videnie și văzu pre sfântul Andreiu că umbla prin mijlocul a mulți ca un stâlp de vâpae, de strălucia și sloboziia scânteii spre văzduh de foc. Iară oarecarii nepricepuți îl bușiia cu pumnii, iar alții îl bătea peste obraz și-i făcea nevoi réle. Și mulți căutând la dânsul, zicea că:

- Nebunii ce face acesta, nici la vrăjmașii noștri să nu fie!

Și iată niște vineți oarecarii negri, mergând după dânsul, zicea:

- Să nu mai dea Dumnezeu pre altul pre pământ ca acesta, că nici unul n-au arsu așa inima noastră ca acest deșuchiat, că nevrând să lucréze lucrul stăpână-său să făcu pre sine zănatec⁴⁶ și de răs a toată lumia!

Și văzând muiarea acéia că vineții aceia însemnează⁴⁷ céle ce sânt ale sfântului și zicea cătră sine:

⁴³ F. 44^v, r. 4. Vezi titlul și apariții anterioare.

⁴⁴ În ms. următoare – tradus în românește. Vezi însă ms. 2516.

⁴⁵ Episodul **D**; 16 oct. Velculescu 2007, p. 64, 125. Compară cu Dosoftei, p. 70-71. Altă traducere.

⁴⁶ F. 45, r. 13.

⁴⁷ Scris: *însemneaze*.

- Acesta ne iaste noao de mângâiere că-l bat ca pre un nebun; și pentru această vină vor fi osândiți în ceasul morții lor, căci au bătut pre alesul lui Dumnezeu fără de cuviință și nu vor avea mântuire.

Iar deaca auzi fericitul aceasta cu Duhul lui Dumnezeu, să făcu ca o văpae spre dânșii și răsipi sémnele lor cu putere înfricoșată și certă pre dânșii, zicându-le:

- Nu să cade voao să le însemnați /45^v/ acéstea, că eu m-am rugat stăpânului meu să n-aibă ei păcat pentru căci mă bat, că cu neștiință fac aceasta, ci pentru neștiința să dobândească și ertare.

Și cum auzi grăind sfântul cătră vineții aceia, căutând în sus văzu și iată era ceriul deschis ca o poartă și eșia dintr-însul mulțime de rândurèle frumoase și pre mijlocul lor un porumb mare, ca zăpada, să pogorî cu rândurèlele la sfântul; și aducea în gura lui o frunză de aur de maslin. Și grăi cătră dânsul omenește:

- Priimește această frunză, că părintele a-tot-țiitoriu și Domnul Savaot țe-au trimis semn din raiu, pentru căci ești milostiv și iubitoriu de oameni, precum și însuși Sfinția Sa iaste milostiv. Și te proslăvește pre tine și încă să va înălța întru tine numele cel sfânt al Lui, pentru că ai judecat să miluiască pre cei ce te bătea și să n-aibă ei păcat.

Și acéstea zicând, șezu pre capul lui.

Acéstea văzând cuvioasa acéia muiar, începu a să minuna de acea mare minune. Și după videnie, viindu-și în fire, nu putea să vază nimic; și minunându-se zicea:

- Câți luminători are Dumnezeu pre pământ și nimini nu-i știe pre dânșii.

Și de multe ori vrea să spuie céle ce văzuse, ci puterea lui Dumnezeu⁴⁸ nu o lăsa pre ia, /46/ ci de ar și vrea să spue, să să teamă ca să ascunză acea minune.⁴⁹

Iar după acéia o întimpină pre ia oareunde sfântul Andreiu și-i zise ei:

- Să păzești această taină a mia, o, Varvaro, – că așa îi era numele ei – și nimănui să nu spui acuma, până când voiu mérge în loc de acoperământ minunat al casii lui Dumnezeu.

Iar ia zise cătră dânsul:

- Că de ași și vrea să spuii cuiva, iar nu poci, o, cinstite luminătoriu și sfântul lui Dumnezeu, că mă apăra o putere nevăzută și întră cutremur în oasele méle și puterea mea întră mine să spăimântează.⁵⁰

/54/ Cuvântul sfântului Andreiu nebunul pentru un curvariu ce-l văzuse murind.⁵¹

Unblând sfântul Andreiu prin Ț[a]rigrad, un boiaru mare oarecarele trecând îl văzu pre dînsul și răsându-și de el îl scuipă în obraz. Iar sfântul⁵² cunoscând viața lui au zis cătră dînsul:

- Vicléne curvariu, ocărătoriu beséricii, dară nu te faci tu că zici că te duci demineața la besérică? Iară tu, spurcate, sculându-te pre la miezul nopții mâneci la /54^v/ lucrul⁵³

⁴⁸ lui Dumnezeu: cuvinte introduse sub rând.

⁴⁹ Apropiat de ms. 1462 (Velculescu 2007, p. 200).

⁵⁰ Scris: spăitează. În ms. 2786 urmează: Slavă lui Dumnezeu, în veci, amin

⁵¹ Episod E; *ibidem*, p. 127-128.

⁵² Ultimile patru cuvinte puse în paranteze rotunde roșii. Cuvintele însemnate astfel (aici și în continuare) nu apar în PM.

⁵³ Ultimul cuvânt pus în paranteze rotunde roșii.

Satanei. Ci iată că țe-au sosit sorocul tău ca să primești precum ai lucrat. Au doară socotești că te vei ascunde de ochiul cel înfricoșat carele vede pre toate?

Acéstea auzind acela, lovi calul și fugi ca să nu să rușineze, că era logofăt⁵⁴ mare la împărăție. Iar după câteva zile căzu într-o boală rea și pri încet începu a să usca.

Deci ai lui începură a-l purta din beserică în beserică și de la un doftor cătră alt doftor. (Iar după puțin să duse ticălosul în muncile de véci.) Că într-o noapte văzu sfântul Andreiu pre îngerul Domnul[ui] viind de cătră apus, carel-era ca o văpae, având ochi cumpliți și ținea în mână⁵⁵ un toiag mare de văpae. Și veni în casa ticălosului aceluia, zvăpăindu-se și mâniindu-se, vrând să surpe casa lui. Iar când veni cătră bolnav, auzi glas de sus grăind:

- Bate pre spurcatul acela sodomlean!

Și bătându-l pre dânsul îi zicea așa:

- Oare vei să mai faci încă păcate cu mueri streine? Sau mai începe-vei a face sodomie cu parte bărbăteas/55/că? Sau mai face-te-vei că mergi la slujba⁵⁶ utrăni[i] și mergeai la fără-de-legi, diavole!

Și începu a-l bate și a-l mostra; și glasul celui ce grăia să auziia și loviturile toiagului să vedea⁵⁷ iar⁵⁸ cel ce bătea nu să vedea. Deci muncindu-se ticălosul, începu a spune și de voe și făr' de voe; nu să rușina; și zicea⁵⁹:

- Miluiți-mă, că nu voiu mai greși nici odinioară!

Și așa s-au muncit trei zile și trei nopți, zicând că: „nu voiu mai greși!” și încă sufletul său nu și-l mai lăsase.

Aceasta am scris, iubiiții miei, auzindu-o de fericitul Andreiu, spre spaima și folosul sufletilor noastre, ca să ne păzim de păcate⁶⁰ într-această lume petrecând, că nimica nu să ascunde dinaintea lui Dumnezeu nici a sfinților lui⁶¹.

/73^v/ Cuvânt pentru un călugăr pre care l-au izbăvit sfântul Andreiu de diavolul⁶²

Sfântul Andreiu viind în T[a]rigrad la târg cătră o cruce, află acolo pre oarecare călugăr ca cum ar fi fost înbunătățit și laudat de alții mulți, spuindu-le pentru folosul sufletului și cu cuvântul /74/ întărindu-i. Și cu adevărat în viața lui priimit au fost lui Dumnezeu și toate le făcea pre dreptate, precum să cade călugărilor, numai cu aceasta au greșit, că era scump și iubitoriu de arginți. Deci veniia mulți din cetatea acéia de-și ispoveduia păcatele sale, și-i da lui mulțime multă de aur, ca să-l înpartă săracilor, pentru ispovedaniia și spăseniia sufletului lor. Iar el, fiind biruit de patima iubirii de argint, nu-l înpartăia nimunii, ci-l tot băga în corvană. Și așa petrecând în viața aceasta, nu lui Hristos, ci cu iubirea de argint să îndrăciia; și să bucura văzând că să înmulțeste. Iar

⁵⁴ Glosat marginal: *haltular*.

⁵⁵ Ultimile două cuvinte puse în paranteze rotunde roșii.

⁵⁶ Ultimul cuvânt pus în paranteze rotunde roșii.

⁵⁷ *să vedea*: introdus pe marginea filei.

⁵⁸ Urmează trei slove șterse cu linii roșii.

⁵⁹ Ultimile două cuvinte puse în paranteze rotunde roșii.

⁶⁰ Pe margine este adăugat un cuvânt indescifrabil.

⁶¹ În 2786: *Amin*.

⁶² Episod **F**; 4 dec.; ediție p. 65, 128-136; compară cu Dosoftei 1 oct. și 16 oct.

fericitul Andreiu trecând pre acea cale unde lăcuia acest ticălos, și fiind înpodobit cu darul videnii[i], văzu un șarpe înfricoșat cu trei capete, înfășurându-se înprejurul grumazilor lui, a căruia coada îi spânzura și până la picioarele lui.

Și capetele era: unul din scumpete, iar altul din îndrăcire; al treilea /74^v/ din nemilostivire. Și cum văzu aceasta sfântul să minună și viind aproape de călugăr, să uita cu deadinsul la capetele șarpelui aceluia. Iar ticălosul acela socotind că iaste un sărac și pentru acéia stă ca să ceae ceva de la dânsul, îi zise lui:

- Dumnezeu să te miluiască, frate, că n-am ce-ți da!

Iar fericitul Andreiu depărtându-se de la dânsul puținel în laturi, văzu o scrisoare înprejurul lui în văzduh scrisă cu slove negre, zicând: „Șarpele *iubirea de argint* iaste rădăcina a toată fărădeléga”. Iar întorcându-se îndărăt, văzu pre doi oarecarii de neam hadâmbi certându-se amândoi. Și unul era negru, având ochi întunecoși, iar altul era alb ca razele ceriului.

Și zise cel negru:

- Ale méle sânt lucrurile lui, că a mea voie face, că iaste nemilostiv și iubitoriu de argint și cu Dumnezeu parte nu are! Ci partea lui iaste cum ar fi al doilea slujitoriu de idoli; și mie îm⁶³ slujaște și pentru acéia să cade să fie ale méle faptele lui.

Iar celalalt zise:

- Ba, ci ale méle sânt /75/ lucrurile lui, pentru că postéște și să roagă și iaste nevinovat și blând, smerit și milostiv!

Și certându-se ei așa, nu să putea împăca amândoi. Iar mai pre urmă zise cel negru:

- Dară ce grăiaște Judecătoria⁶⁴ pentru dinșii: „Duceți-vă de la Mine⁶⁵, iubitorilor de argint și cei scumpi carii n-ați făcut milostenie!” Iar pre cei milostivi și îndurați îi cheamă și pre cei asemenea acestora.

Și au zis îngerul:

- Dară ce zice Domnul: „Spre care voiu căuta, au nu spre cei blânzi și spre cei milostivi și spre ceia ce să cutremură de cuvintele Méle⁶⁶? Și firice de cei săraci cu duhul. Ferice de cei blânzi, ferice de cei curați cu inima” și cei asemenea acestora⁶⁷.

Și zise cel negru:

- Mi se cutremură vederea de acest cuvânt care zice: „Ferice de cei milostivi, că aceia miluiți vor fi!” Și iară: „Fiți milostivi, precum și Părintele vostru ceresc milostiv și îndurat iaste!” Și iară: „Milă voiu iar nu jirtve” și „Cela ce înparte pâinea sa săracilor...” și altele multe sânt porâncile lui Dumnezeu pre care nici a le /75^v/ auzi nu suferiu că îm⁶⁸ sânt urâte și înponcișate.

Iar îngerul Domnului zise:

- Dară care îndreptare vei să aibi tu dintr-acéle porânci?

Și nepricepându-se îngerul⁶⁹ drăcesc zise:

- Mare gâlceavă să făcu între noi astăzi!

⁶³ Compară cu *infra* f. 75, r. 6.

⁶⁴ Corectează în **2786**.

⁶⁵ Corectează în **2786**.

⁶⁶ Corectează în **2786**.

⁶⁷ Vezi Biblia.

⁶⁸ Vezi *infra* f. 75^v, r. 6.

⁶⁹ Vezi **2786**!

Și zise îngerul Domnului:

- Nu mă voi depărta până când vom întreba pe Judecătorul cel adevărat!

Deci să întristă întunecatul acela auzind aceasta și zise cătră cel cu chip alb:

- Pentru căci din iubirea de oameni începe iubitoriul de oameni și sfârșește la credința cea bună, pentru aceste pricini foarte cu măiestrie ai alergat tu cătră Dumnezeu. Spune-i dară lui céle pentru mine și nu prea mi-e grijă de aceasta, că niște lucruri ca acestea de nu voi și vrea le voi ajunge!

Iar îngerul Domnului au zis cătră dînsul:

- Viclene și înșelătoriile, Fiiul omenesc cel ce au pus lége judecă după dreptate. Și de n-ar milui pre cel sărac la judecată, nici s-ar uita la fața putérnicului cum ar fi, însuși fiind tocmitoriul înțelepciunii și dreptății. Dară au pentru tine, /76/ necuratule, va să faci pretutindenea nedreptate? Ci vină tu acuma cu mine, ca cu judecata lui Dumnezeu, au tu să mă biruești, au eu pre tine mai curând.

Deci acestor cuvinte nădăjduindu-se vînatul acela, pofti și el ca să-i judece pre dinșii Domnul și să întoarseră cătră răsărit. Deci îngerul lui Dumnezeu începu a întreba de gâlceava acéia. Iar cel vînat îndată să întoarse spre apus. Și, după ce întrebă îngerul, veni glas din ceriu și-i zise lui:

- Eu am porâncit apostolilor Mie⁷⁰ zicând: „Luați Duh Sfânt, ca căroră le veți erta păcatele lor, ertate vor fi!” Și le-am zis lor că „Să nu luați aur în Sfântul loc!” Și le-am mai zis: „Să ertați oamenilor greșalele lor!” Și pentru acéia n-ai tu treabă cu dînsul, că a celor milostivi iaste ertarea și sălaşul întru înpărăția Mea!

Și după acest glas, îndată fugi îngerul Domnului de la dînsul și rămasă mai mare peste dînsul întunecatul acela duh. Iar îngerul închinând-se lui Dumnezeu depărtă în laturi de la călugăr.

Acestea văzând fericitul Andreiu începu a să minuna cum spurcatul diavol birui pre luminatul înger și zise cătră sine:

- O, vaiu, răotatea prokletului, cum de a noastră armă sântem biruiți! Că văz pre acest ticălos cum iaste grabnic tâlhariu și pierzătoriu cărților!

Și aceasta zicând îi eși înainte oareunde la o uliță pre unde vrea să trecă călugărul. Și șezând începu a-l aștepta pre dânsul acolo și văzându-l că vine singur să bucură că așa poftiia. Și sculându-se merse înpotriva lui. Iar diavolul, pricepând că au luat Sfântul putere spre călugăr și pentru acéia merge ca să-l izbăvească pre dânsul, plângând începu a să vâeta și a zice⁷¹:

- Andree, dară au iară ai venit spre mine că eu m-am minunat cum ai venit pre ascuns mai nainte și stînd ai ascultat cearta mea, vrînd să-m' faci oarece răotate. Ci te rog⁷² du-te de aici, iar nu-m' face nici o strîmbătate, că doară ce-ți iaste ție călugărul acela, că nici nu-ți iaste priiatin, nici nu l-ai mai văzut niciodată până acuma, nici nu-ți iaste rudă, nici acela nu ascultă /77/ de învățăură. Pentru acéia du-te de aicea și nu-m' face pacoste! Acestea bîrfînd necuratul acela, iar Sfântul tăcea. Și cum veni călugărul aproape, sfârșînd Sfântul rugăciune cea cu lacrimi și căutînd încoace și încolo și nu văzu pre nimeni și luînd pre călugăr de mîna cea dreaptă, nu-l lăsă să treacă și zise cătră dînsul:

⁷⁰ Corectează în **2786**.

⁷¹ și a zice - pus în paranteze rotunde roșii.

⁷² te rog - pus în paranteze rotunde roșii.

- Robul lui Dumnezeu, fără de mânie să mă ascuți pre mine, sluga ta, și cu a ta blândete să primești ticăloasele mele cuvinte, că pentru tine mare scârbă m-au cuprins. Și să mă crezi că nu poci răbda aceasta: cum pân-acuma ai fost omul soți lui Dumnezeu, iar acum fugiși și te făcuși soți și slugă diavolului. Aripă ai avut ca și serafimii; dară pentru ce le-ai dat pre dinsele Sataniei ca să le tae din rădăcină? Chip ai avut ca un fulger; dară pentru ce te-ai făcut întunecat cu chipul? O, amar mic⁷³, pentru că ochi ai avut ca și îngerii cei cu ochi mulți⁷⁴ și cum ți i-au orbit șarpele! Și ca un soare fiind, ai scăpătat și te-ai făcut ca un întuneric rău de noapte. Dară pentru ce, frate, țe-ai pierdut sufletul tău /77^v/, pentru ce te-ai însoțit cu șarpele cel iubitoriu de argint, pentru ce i-ai făcut lui odihnă pre tine? Dară nu știi al cării icoane chip porți? Dară știi cum iaste porâncit călugărului! Dară nu știi cum să cade să fie călugărul? De ce treabă va să-ți fie aurul și argintul, o, frate? Pentru ce îl strângi pre dânsul spre scumpete? În ce chip l-ai câștigat și ție țe-ai făcut mare⁷⁵ peire? De ce treabă va să-ți fie aurul carele după moartea ta va să rămâe vrăjmașilor tăi, cărora n-ai vrut să-l dai? Spune-mi dară, rogu-te, au doară dintru a ta osteneală iaste ca să-l păzești? Sau vei să te îngrobi cu dânsul? Au doară săpând cu sapa⁷⁶ l-ai câștigat, ca să te hrănești pre tine; sau făcând neguțătorie l-ai câștigat, sau pentru mită⁷⁷, sau va fi⁷⁸ de la părinții tăi? Pentru ce dară să ții păcate streine și vei să te sugrumi cu scumpetea? Iară alții sânt flămânzi și setoși și morți de frig, iară văzând că să înmulțește aurul te veselești! Dară acéstea sânt căile pocăinței? Așa iaste cinul călugăresc, și nestrânsoarea, și nepurtarea /78/ de grijă pentru cele deșarte? Așa te asémeni lui Dumnezeu? Dară așa te-ai lepădat de lume și de cele ce sânt în lume? Dară așa te-ai răstignit lumii și poruncilor lui Dumnezeu⁷⁹? Așa te-ai înstrăinat de cătră frații tăi și de cătră toate deșărtăciunile? Dară n-ai auzit pre Domnul cum zice: „Nu strângeți aur, nici argint, nici aramă, nici toiag, nici 2 haine?” Ci eu stau⁸⁰ de mă mir cum ai uitat acéste porunci? Că iată acum, astăzi sau mâine să sfârșaste viața noastră! Dară cele ce le-am gătit, cui vor fi? Dară nu vezi pre diavolul unde stă, așteptând eșirea sufletului tău, iar îngerul Domnului cel ce te păzește stă departe de tine plângând? Și iată acum, iubitul meu, necuratul șarpe al iubirii de argint s-au înfășurat înprejurul grumazilor tăi și tu nu-l simți pre dânsul și mare odihnă are pre cerbicea ta.

Și mai în scurt să-ți spui eu, mai micul tău: trecând am auzit pre Domnul Dumnezeu lepădându-se de tine și zicând așa că: „A celor milostivi iaste înpărăția mea și pentru acéia pre /78^v/ cei ce sânt întru unile ca acélea îi uraște sufletul meu.” Deci, te rog, ascultă-mă pre mine: înparți avuția ta săracilor și văduvelor, și mișeilor, și streinilor, carii n-au unde capul să-și plăce. Și te nevoiaște ca iară să fii priiatin lui Dumnezeu, că acesta iaste porâncă călugărului care iaste într-această lume: pre Dumnezeu a iubi și porâncile Lui a păzi. Pentru acéia nimic nu te teme că doară nu vei avea ce mânca sau

⁷³ Cele trei cuvinte sunt scrise cu roșu.

⁷⁴ *îngerii* - pus în paranteze rotunde roșii; *îngerii cei cu ochi mulți* - glosat pe margine: *polos omata*.

⁷⁵ *mare* - pus în paranteze rotunde roșii.

⁷⁶ Copistul notează pe marginea filei cuvântul slavon: *liscarem*. **Pg. 1685**: *Liscarem copaia*.

⁷⁷ *sau pentru mită* - expresia se găsește în **Pg. 1685**; a fost omisă de Ioachim Bărbătescu.

⁷⁸ *va fi* - pus în paranteze rotunde roșii.

⁷⁹ *Dumnezeu* - pus în paranteze rotunde roșii.

⁸⁰ *Stau* - pus în paranteze rotunde roșii.

orice țe-ar trebui slujind tu lui Dumnezeu. Că cu această patimă pățimesc necredincioșii; ci însă măcară deși câștigă ceva, iar vrăjmași să fac Celui ce i-au zidit pre dinșii. Cu cât încă mai vârtos cei ce slujesc Lui „să vor sătura de tot binele.”

Păzește ca nu cumva să te depărtezi de cuvintele mele, că eu m-am rugat pentru tine, de céle ce ai ai făcut întâiu, ca să nu aibi păcat. Iar deaca nu mă vei asculta, pre împăratul Is. Hs., vezi pre diavolul!

Și-i zise lui:

- Dară vezi pre acela?

Iar călugărului să deschiseră ochii inimii li și văzu pre diavolul cum ar fi un harap negru și grozav, stând departe încremenit de frica Sfântului.

Și zise cătră Sfântul:

- Îl văz pre dânsul, dară învață-mă, robul lui Dumnezeu, céle ce sânt de folosul sufletului!

Iar Sfântul zise cătră dânsul:

- Créde-mă că de nu mă vei asculta pre mine, iar voiu să ți-l trimiț la tine ca să te muncească. Și rușinea fêții tale o vor auzi toți și nu numai cetățénii aceștia, ci și întru toate marginile lumii. Pentru acéia păzește să nu uiți, ci să faci toate oricâte țe-am porâncit.

Acéstea auzind călugărul și temându-se de cuvintele Sfântului să fâgădui lui, zicând că: „Voiu face toate oricâte mi-ai porâncit!”

Și cum i să fâgădui lui, văzu Sfântul unde veni despre răsărit duhul puterii ca o vâpae de fulger și să atinse de șarpele acela, mistuind putérea lui. Iară șarpele neputând răbda să făcu ca un corb și au perit ca fumul. Și văzând harapul acela pre soțul său biruit, peri de la dînsul. Și iar să déde putére îngerului Domnului ca să păzească pre călugăr. Și după aceasta, vrând Fericitul să să ducă de la dînsul, i-au porâncit lui zicând:

- Păzește /79/ să nu spui cuiva pentru mine de céle ce țe-am zis, că de vei păzi, créde-mă, că și eu sânt păcătós și ticălos, iară tot te voiu pomeni la rugăciunile mele zioa și noaptea, ca să-ți îndreptéze Domnul Hristos calea ta spre bine.

Iară el auzind aceasta să fâgădui că va păzi toate oricâte i-ar zice. Și sărutând pre Sfântul să duse și tot aurul cât avea îl împărți săracilor. Iară după aceasta mai mult să cinstia de la Dumnezeu și de oameni. Și mulți-și aducea aurul său cătră dînsul ca să-l împărță mișeilor și dintr-acela lua câte 2 galbeni ca să-i fie de treaba lui. Iar celalalt tot îl împărția săracilor prin mâinile celor ce-l aducea. Că aducându-și aminte de Sfântul, zicea:

- De ce treabă să fiu eu putătoriu de grijă păcatelor streine? Că céle ce nu-m' sânt nici de un folos le iau și le împarț săracilor, și însumi pentru acélea mă măresc și mi să pare că acéstea sânt pentru sufletul meu, iar nu pentru ale acelorora.

Pentru acéia porânciia celor ce aducea aurul de-l împărția ei cu mâinile lor. Și așa, petrecând el precum să cade călugărului, i să arătă lui în vis robul lui /80/ cu față veselă și-i arătă lui un pom frumos la un câmp, având flori de poame dulci.⁸¹

Și au zis:

- Cu multe daruri îm' ești datoriu, marele meu jupâne, că au făcut Dumnezeu sufletului tău pom plin de flori, rumpându-te din gura șarpelui! Deci nevoiaște-te ca să faci florile

⁸¹ Se preia nota din Velculescu 2007.

acéstea să fie poame bune⁸² și dulci, că iată acest pom frumos care vezi – bunătatea sufletului tău iaste, căci ai făcut precum te-am învățat⁸³.

Și deșteptându-se mai mult să întări spre duhovniceștile podviguri și pururea trimitea mulțemită lui Dumnezeu și ugodnicului Lui Său (*sic*) Andreiu⁸⁴ celui ce făcea prea slăvite minuni, cu darul și cu iubirea de oameni a Domnului nostru Is. Hs., împreună cu Părintele și cu Duhul Sfânt.

Acum și pururea și în vécii vécilor. Amin.

Ms. 1373⁸⁵

/23/ Povestea 26⁸⁶

Octomvrie 1⁸⁷. Acoperământul Născătoarei de Dumnezeu din vedenia sfântului Andrei și Epifanie

Înfricoșată și minunată vedenie a cinstiților și sfinților părinților Andrei și Epifanie, cum sfânta Născătoare de Dumnezeu o au văzut în văzduh viind în Vlaherna în sfânta biserică, cu îngeri și cu Botezătorul, și cu Ioan Bogoslovul, și cu alți mulți sfinți, norodul stând în biserică, s-au fost rugând cu lacrimi Fiiului său pentru toată lumea.

Și au grăit Andrei lui /23^v/ Epifanie:

- Oare vezi pre împărăteasa?

Iară el au zis:

- Văz, cinstite părinte!

Și acoperă cu omoforul său, luminându-să mai mult decât ilecru⁸⁸ norodul ce era în biserică.

Iată dară când am auzit am cugetat cum ce vedenie înfricoșată s-au făcut fără de zi de praznic.

Iară nădăjduindu-mă, Stăpână, spre cuvintele tale care ai zis cătră Fiiul tău, rugându-l pre el:

- Împarate ceresc, priiméște pre tot omul ce te slăvește pre Tine și chiiamă numele Tă[u] în tot locul! Și unde să face pomenire numelui meu, sfințește acel loc și proslăvește prin numele meu, priimind rugăciunea lor.

Acelor cuvinte nădăjduind[u]-mă, voit-am ca să nu las fără de prăznuire sfântul tău Acoperământ. Ci precum vrei înfrumusețează cinstitul praznic acesta al Acoperământului tău și pre norodul ce stă în biserică cu milostivire îl acopere. Așa și pre noi păcătoși[i] robii tăi, surpând sfaturile celor ce gân/24/desc noao réle.

⁸² *bune* – între paranteze rotunde roșii.

⁸³ *căci ai făcut precum te-am învățat* - între paranteze rotunde roșii.

⁸⁴ *Andreiu* - între paranteze rotunde roșii.

⁸⁵ Ștrempel, Moșil, Stoianovici 1967, p. 647-652.

⁸⁶ În enumerarea *Poveștilor*, cifrele sunt scrise întâi cu arabe apoi cu chirilice. Vom semnala în subsol acolo unde apar numai cifre arabe; Velculescu 2007, p. 61, 179, 210.

⁸⁷ În cuprinsul textului apar doar cifre arabe.

⁸⁸ *ilecru*? În **PM** f. 112: *ilektra*. În **SR2**: *chehrimbariul*. În **PGN**: *soarele*.

/24^v/ Povestea 28

/25/ Pentru sfântul Andrei cum i s-au făcut lui nebunia pentru Hristos⁸⁹

În zilele marelui împărat Leon era un om în Țaligrad anume Theognost. Acesta cumpăra robi mulți și cu ei au cumpărat și pre Andrei, fiind foarte tânăr, de neam slovean, și era foarte frumos. Iară domnul lui l-au pus înaintea lui să-i slujască și-l iubea mai mult decât pre toți. Și dându-l la carte în grab' au învățat toată Scriptura și des mergea la biserică și citea sfintele cărți. Iară într-o noapte, stând la rugăciune, neprietorul⁹⁰ diavol, urând începutul lui cel bun, viind au început a bate foarte în ușa casii unde lăcuia. Și spăriindu-să, de frică ș-au uitat rugăciunea și degrab suindu-să în pat s-au acoperit. Iară aceasta văzind Satana s-au bucurat. Iară de acea frică adormind tare fericitul au văzut în vis că era oareunde la priveală și era de o parte mulțime de arapi și de altă parte mulțime de bărbați sfinți în haine albe. Și era între acele doao cete luptă, că arapii aveau oarecarele negru foarte tare și cerea la cei cu haine pe cineva să se lupte cu el. Și era acela legheon. Și cum au început aceia a să lăuda, fericitul sta și asculta. Iară cei cu haine albe nu răspundea nimic. Iară un tânăr oarecare foarte frumos, pogorându-să din înălțime, fiind în mâne trei cununi: una de aur cu pietri⁹¹ cinstite, a doao cu mărgăritari mare strălucind; iară a treia mai mare decât celălalte doao, din toate florile roșii și din stâlparile raiului lui Dumnezeu înpletită și neveștejită nicicum. Și aceia frumuseți avea, cât mintea omului nu poate să spuie. Și aceasta văzind Andrei să mătrea și gândea în ce chip ar putea să ia măcar una dintru acelea. Și apropiindu-să către Cel ce ține, au zis:

- Au vinzi acestea? Că măcar nu le poci cumpăra, ci să mă aștepți puținel să merg să spui domnului meu și-ți va da aur /26/ cât vrei vrea.

Iar tânărul i-au zis lui:

- Crede-mă, iubite, că de Mi-ai⁹² aduce aurul din toată lumea, nu-ți voi da dintru acestea nici una; nici însuș domnul tău. Că nu sunt acestea dintru această lume deșartă, cum vezi tu, ci sânt din vistierile cele mai presus de ceruri, cununile lui Hristos, cu care încununează cei ce biruesc pre acește negri⁹³. Iară de vei să iai nu una, ci tustrele, mergând te luptă cu acel arap negru și de vei birui, nu numai aceasta, ci și altele mai frumoase decât acestea vei lua de la Mine.

Aceasta auzind Andrei, au luat îndrăzneală, zicând către dânsul:

- Crede-mă că câte mi-ai⁹⁴ zis voi face, numai să-m' spui vicleșugurile lui.

- Au⁹⁵ nu sânt arapii înfricoșați și neputincioși? Să nu te temi de mărirea lui cea înfricoșată și de căutătură, că precum o buriană putredă, așa și acela iaste putred și neputincios.

Însă cu aceste cuvinte în/26^v/tărindu-l și luându-l acel tânăr frumos ca când s-ar fi făcut a să lupta cu el, vrând a-l învăța cum să-l biruiască pre arap, i-au șoptit la urechie:

⁸⁹ Conform modalității de ordonare din Velculescu 2007, p. 61-66, acesta este episodul **A1**, **A2** și **A3**.

⁹⁰ În **PM**, f. 115: *neprijaznenii*.

⁹¹ Scris: *pietrii*.

⁹² Scris: *mii-ai*.

⁹³ Scris: *negrii*.

⁹⁴ Scris: *mii-ai*.

⁹⁵ Compară cu f. 25^v, r. 12; 26, r. 16.

⁹⁶ Scris: *au*.

- Când te va lua și va începe a te duce încoace și încoala, tu să te ții, să nu te înfricoșezi, și să-i pui piedecă și vei vedea mărirea lui Dumnezeu.

Și au eșit îndată fericitul să să lupte. Iară viind ethiopul, ad[icã]⁹⁷ arapul, înfricoșind și îngrozind, au răpit pe Andrei și au început a-l învârti în multe ceasuri. Și au început arapi[i] a plesni, iară cei ce era cu haine albe a să întrista, că gândea că de-l va întrânti acel negru în pământ și îi va eși ochii. Și adus fiind Andrei de acel arap și îndreptându-să, i-au pus piedecă. Și zburând acel drac, s-au întâmplat de au căzut cu fruntea de o piatră și îndată au început a striga dracul. Și au făcut bucurie mare și săltare la cei cu haine /27/ albe și au răpit pre Andrei la înălțime cu mâinile lor și au început a-l săruta și a-l unge cu mir duhovnicesc. Atuncea acei negri s-au rispît toți cu mare rușine. Iară acel tânăr frumos i-au dat lui cununile cele cinstite și sărutându-l i-au zis:

- Mergi cu bine de aici, că al nostru soț și frate ești! Aleargă la nevoință bună, fii gol și nebun pentru Mine și la multă bunătate părtaș vei fi la zioa împărății[i] Méle.

Aceasta auzind fericitul, dintr-acel somn deștăptându-să, au început a să mira; și dintr-acel ceas s-au făcut lui nebuniia. Iară într-a doao noapte, fericitul Andrei, sculându-să la rugăciune și săvârșindu-o, luând cuțitul s-au dus la un puț și dezbrăcându-ș haina au început a o sfâșia, făcându-o petece, făcându-să nebun. Iară dimineața mergând bucătorul să scoată apă, văzând ce au făcut Andrei, mergând au spus domn/27'/ului său, iară acela îngrijindu-să au poruncit să-l ducă la biserică Anastasii[i]. Iară el zioa să făcea nebun, iară noaptea neîncetat să ruga lui Dumnezeu și sfintei Anastasii[i] pentru începutul lucrului, că oare va fi priimit la Dumnezeu.

Și iată cinci mueri au venit acolo și un bătrân luminat cu dânsăle și umbla cercetând neputincioși. Și au venit și la Andrei și au zis acel stareț cătră cea mai mare:

- Doamnă Anastasio, nu vindeci aici nimica?

Și au zis lui aceia:

- Doamne dascale, altul iaste care l-au vindecat, Cel ce i-au zis: „Fii nebun pentru Mine!” Nu-i trebuie vindecare.

Și aceasta grăind au mers în biserică. Iară fericitul Andrei au cunoscut că iaste priimit lui Dumnezeu lucrul lui. Și mai mult s-a nevoit la rugăciune noaptea, iară zioa să făcea nebun. Și într-o noapte stând tare la rugăciune /28/ au venit diiavolul cu mulți draci, având un topor, iară alții funii. Iară mai marele lor de departe au început a răgni arătându-să în ce chip s-ar lupta cu el. Și neputând asupra Sfântului, vrea să-l ucigă și toți dimoni[i] alerga cu el. Iară Sfântul cu lacrimi ridicând cătră Dumnezeu au zis:

- Să nu dai hiarlor sufletul ce să mărturisște ție!

Acestea zicând au strigat:

- Sfinte apostole Ioane Bogoslovul, ajută-mi!

Și îndată s-au făcut tunet și gâlceavă de norod mult. Și iată, un bătrân oarecarele cu ochii mari, având fața puțin mai luminată decât soarele și multă mulțime cu dânsul și au zis cătră cei ce era cu dânsul cu mânie:

- Închideți ca să nu scape nici unul!

Și stând la ușe au zis:

- Aduceți mie câte unul!

⁹⁷ PM, f. 116, r. 8.

Și aducându-l, puindu-l la pământ și luând apostolul o funie de hier și întorcându-o în trei, i-au dat o sută. Și să văita ca un om:

- Miluește-mă!

Așijderea și ceialalți, pă toți.

După aceia le-au zis:

- Mergeți și spuneți tatălui vostru Satana oare plăcea-i-va!

Și așa cei cu haine albe s-au dus, iară cei negri s-au stins. Iar acel bătrân frumos s-au dus la robul lui Dumnezeu și i-au aruncat funea în grumazi, zicându-i:

- Văzut-ai cât Ț-am fost de ajutori, că foarte mă grijesc de tine, că pre mine (tine?) m-au rânduit Dumnezeu și mi-au poruncit ca să socotesc céle de mântuirea ta.

Zis-au Andrei:

- Domnul mieu, tu cine ești?

Zis-au bătrânul:

- Cel ce m-am culcat pre cinstit pieptul Domnului!

Și aceasta zicând, preficându-să în fulger s-au dus de la ochii lui.

După aceia, petrecând în legături, s-au văzut că e în niște palaturi împărătești. Iară împăratul chiemându-l i-au zis:

- Voi ca să-m' ⁹⁸slujești cu tot sufletul tău!

(29) Și i-au dat să mănânce ceva puțin mai amară decât pelinul, zicându-i:

- Așa iaste calea ceor ce-m' slujesc într-această lume!

După aceia i-au dat oareșce mai albă decât zăpada și mai bună decât mana. Și mâncând s-au veselit și au uitat amărăciunea dintâiu și i-au zis așa:

- Iaste hrana celor ce-M' slujesc, căci și tu, precum ai început săvârșaste bărbăte(é?)ște!

Și deșteptându-să din somn, socotea și mâncarea amară - patima; iar cealaltă - vviața vecinică.

După aceia mai Țiindu-l domnul lui patru luni, l-au slobozit. Iară el au început pă uliță a să tăvăli, zioa făcându-să nebun, iară noptea făcea rugăciune. Și așa s-au sălășluit întru dânsul darul Domnului Dumnezeu și Mântuitorului nostru Is. Hs.

Povestea 29.

/29^v/ Cuvântul sfântului Andrei pentru un fur de mormânturi⁹⁹

În Țaligrad pristăvindu-să o fecioară a oarecăria boeri, carea trăisă viața ei curat, au jurat pre tată-său ca să o îngroape la tul?¹⁰⁰ unde avea vie. Și așa au făcut. Iară oarecare fur păzia unde o vor îngropa și văzind au pus gând să meargă să o dezgolească. Deci s-au întâmp[]at a trece pă acolo sfântul Andrei. Și cunoscă cu duhul gândul celui fur și vrând să-l oprească de la acel lucru, uitându-să la el cu mânie i-au zis:

- Așa grăește duhul cel judecători: „Cel ce mănâncă podoabele celor ce zac în mormânt, mai mult nu va vedea soarele, nici zioa, nici fața omului!”

Iară acela auzind n-au priceput ce-i grăiaște Sfântul.

Sfântul iară uitându-să la el i-au zis:

- Au mergi? Să nu furi, că mai mult nu vei vedea soarele!

⁹⁸ Compară cu f. 28^v, r. 7, 11.

⁹⁹ Episodul B.

¹⁰⁰ PM, f. 129^v.

Iară el înțelegând au început a-l lăuda că iaste drept.

Și iară întorcându-să au început a grăi:

- Drept bolești tu, suflete îndrăcit, și grăești céle neștiute și ascunsă din turburarea dracilor. Iară eu voi merge acolo să văz ce vor spori cuvintele.

Și făcându-să seară au aflat privilegi și mergând au prăvălit pîiatra dă pă groapă și întrînd înlăuntru au luat întâi pânza de pe obraz și podoabele toate și vrea să iasă. Iară diiavolul l-au învățat¹⁰¹ să o dezbrace și de ie, să o lasă goală. Și aceasta făcând, cu porunca lui Dumnezeu fecioara cea moartă atâta i-au ? o palmă, cât i-au sărit ochii și i s-au sfărâmat fălcile, căzindu-i dinții

Și deșchizând gura sa fecioara, au zis:

- Ticăitule, fie că de¹⁰² Dumnezeu nu te-ai temut, încai căci și tu ești om, că ce nu te rușinaș¹⁰³ a mă lăsa goală! Să te înveți să nu mai furi nici/30^o/odată și să știi că Dumnezeu este viu Is. Hs. și iaste judecată și răsplătire după moarte!

Și aceasta zicând s-au sculat și s-au înbrăcat cu toate, zicând că:

- Tu, Doamne, deosăbi întru nădejde m-ai așezat!

Și culcându-să au adormit cu pace.

Iară acel ticăit deabea¹⁰⁴ au aflat închisoarea vii[i] și pipăind părete de părete până au ajuns la porțile cetăți[i]. „Iară celor ce mă întreba pricina orbirei, într-alt fel le spuneam, iară nu cum fusese.” Iară mai pre urmă au spus drept la oarecare prieten al lui.

Și de atunci au început a cerși și așa să hrănea.

Iară odinioară șezind îș blestema gătulejul zicând că:

- Pentru tine și pentru pantece am căpătat această orbire!

Și iară grăia:

- Cine va să-și umple pantecele nelucrând, încai să nu fure și nu va dobândi acestea!

Și aducându-ș aminte de Sfântul să mi/31/nuna cum i-au prorocit lui drept.

Și întru acel Andrei mulți auzind acea minune s-au lepădat de lucrul Satani[i], făcându-să buni la năravuri.

Povestea 30.

Cuvânt din viața sfântului Andrei și al lui Epifanie¹⁰⁵

Vorbind amândoi împreună, iată și diiavolul au venit și cosea curse lui Epifanie.

Văzându-l numai Andrei, i-au zis:

- Fugi, nepriitorule!

Dracul i-au zis:

- Nu iaste ca tine alt neprietor în tot Țaligradul. Iară de vei să-ți spui drept, vor veni vreme când oameni[i] vor fi mai răi decât mine. Și popii cei mici vor fi mai răi viclâni decât cei bătrâni. Atuncea mă voi odihni și n-oi mai învăța pre fii[i] omenești nimica, că singuri întru sine vor începe a face voia mea.

Iară Andrei au zis cătră el¹⁰⁶:

¹⁰¹ Scris: *înbățat*.

¹⁰² Scris: *fie nă de*.

¹⁰³ Scris: *ruștinaș*.

¹⁰⁴ Scris: *deavea*

¹⁰⁵ Episodul **b1**. Vezi textul din ms. **1132**.

- Cum știi, că diiavolul nu știe nimic ce va fi înainte?

Diiavolul au /31^v/ zis:

- Tatăl nostru Satana șezind în iad vrăjește și de acolo ne spune noao toate.

Andrei au zis:

- De care păcat să veselește neamul vostru mai mult?

Diiavolul au zis:

- De slujirea idolilor, și de răutatea vecinului, și de păcatul sodomului, și de beție, și d[e] iubirea de argint.

Andrei au zis:

- Cân[d] să leapădă cineva de lucrurile voastre, cum suferiți?

Diiavolul au zis:

- Mai bine știi tu că cu greu. Însă ne nădăjduim să-l întoarcem iară, că mulți lepădându-să să întorc iarăși la acelea.

Acestea zicând diiavolul, [S]fântul au suflat spre el și îndată s-au stins.

/39/ Povestea 35.

*Cuvântul sfântului Andrei pentru diiaconul Rafail*¹⁰⁷

/39^v/ Oarecare copil au venit la Epifanie zicând:

- Prietenul tău Rafail e bolnav și te chiiamă. Nevoindu-te vino de-l cercetează că deabea l-ii¹⁰⁸ afla viu.

Iară Epifanie mergând și șezind aproape de el au cunoscut că s-au apropiat sfârșitul lui. Și au început a plânge, că-l iubea foarte. Și întrebându-l: „Ce te-ai turburat așa?” – acela puțin viindu-ș în sineș¹⁰⁹ și văzind pre Epifanie au zis:

- Amar mie, fratele meu cel cu milă, că faptele mele cele duhovnicești toate¹¹⁰ le-au răpit diiavoli[i], că am văzut pre îngeri[i] lui Dumnezeu și pre viclénii diiavoli că au cumpănit faptele mele și au întrecut cele vicléne pre cele bune. Să știi că nu mă voi sălășlui în lăcașurile dreptilor, ci voi merge în focul cel vecinic, că am văzut că îngeri[i] s-au scârbit și s-au dus de la mine. Iari unul dintr-în/40/șii mii-au zis când s-au dus:

- *Vai de tine, ticăloasă, că rău ai trăit în viața ta!*¹¹¹

Și cum au zis această cătră Epifanie, s-au mâniat pre el diiavolul și întrând într-însul s-au făcut mare gâlceavă și turburare, grăind ce nu să cădea. Iară Epifanie foarte umilindu-să, din sufletul lui au început în taină a face rugăciune penru dânsul cătră Dumnezeu ca să fie cu atât să nu să facă lui mai rău. Iară Satana cu diiavoli lui simțind pre Epifanie făcând rugăciune vrea să-l răstoarne cu scaunul pă care șădea. Și cunoscând prin duhul, Epifanie s-au sculat de acolo degrab și nu li s-au împlinit gândul lor. Iară bolnavu când au început a-ș zmulge barba și după aceia au început a face ca o capră și a scote limba afară și a lătra ca un câine la vânat, cât toți au început foarte tare a să teme și au

¹⁰⁶ Cuvintele scrise cu majuscule pot fi comparate cu Velculescu 2007, p. 175, 191.

¹⁰⁷ Episodul **b2**.

¹⁰⁸ Compară cu f. 39^v, r. 3 de jos pentru modul de suprascrie *i*.

¹⁰⁹ Compară cu *infra*: *Să știi că nu mă voi sălășlui în lăcașurile ...*

¹¹⁰ Scris: *toatete*.

¹¹¹ Compară cu Velculescu 2007, p. 176.

între/40v/bat pre Epifanie de unde au luat diavolul atâta putere asupra lui, să facă aceasta.

Iară el au zis cătră ei:

- Eu, fraților, de aceste nu știu nimica; ci gândesc că mare păcat au făcut care nu l-au ispoveduit nici s-au pocăit și întru acia nevoe ș-au sfârșit viața sa.

/45^v/ Povestea 45.

*Cuvânt pentru milostenii sfântului An(46)dreii nebunul*¹¹²

Odată mergând Andrei prin cetate s-au apropiat de casa curvelor. Iară o curvă luându-l de haine, au venit și celălalte curve ocolindu-l și întrebându-l cum i-au venit nebunii. Însă el nu răspundea nimic, numai apucându-să de nas scuipa.

Iară iale și întreba că:

- Ce îți astupi nasul așa și scuipi?

Iară el zicea:

- Văz pre dracul curvii[i] care vă stăpânește înbrăcat cu haină foarte puturoasă și nu poci suferi putoarea!

Iară iale l-au golit.

Dup aceia, câștigând milostenie de la creștini să ducea unde vedea săraci adunați; și jucându-să cu bani, îi lua săraci[i]. Aceasta o făcea ca să nu fie arătat.

/52^v/ Povestea 49.

*Cuvântul sfântului Andrei pentru un curvari ce au murit*¹¹³

În Țarigrad umblând sfântul Andrei au văzut pre oarecare boeri din cei mari și, cunoscând viața lui, s-au scârbit de el și au scuipat asupra lui și au zis:

- Curvariule viclene, bat(53)jocoritoriule bisericesc, au nu tu te faci că te duci la utreniie, și te duci la slujba Satanii, sculându-te de la miezul nopți[i]? Ci iată că au sosit sorocul tău ca să iai cele¹¹⁴ ce ai lucrat! Au gândești că te vei ascunde de ochiul de cel ce cearcă toate ?

Și aceasta auzind el au dat pintene calului lui și s-au dus, ca să nu să rușineze. Și era hartular cu dregătoria. Iară după vro câteva zile, cu rea neputință bolnăvindu-să au început p-încet a să usca. Iară ai lui au început a-l purta de la o biserică la alta și de la un doftor la altul; și nu-i folosea nimica. (Și după puțin, ticălosul s-au dus în munca vecinică.) Iară într-o noapte au văzut sfântul aproape de curții lui pre îngerul Domnului viind dă la apus ca o pară de foc, având ochii cumpliti și ținea o prăjină mare de foc. Și au venit în casa acelui ticălos și, îngrozindu-l, cu mă/53^v/nie vrând să-i sape casa lui. Iară când au venit cătră beteag au auzit glas din sus zicând:

- Ucideți pre acel batjocoritori, sodomlean!

Zicându-i:

¹¹² Atenție: urmează episodul **b3**, repovestit integral, nu parțial așa cum am afirmat în LR.

¹¹³ Episodul **E**. Atenție: episoadele **C** și **D** nu sunt repovestite.

¹¹⁴ Cuvânt repetat cu scriere diferită: *céle*.

- Mai face-vei păcat cu mueri streine? Sau cu parte¹¹⁵ bărbătească sodomie? Sau mai face-te-vei că mergi la utărnice (!) și mergi la fărădelége, diavole?

Și așa bătându-l nevăzut, au început a zice:

- Miluește-mă, că nu voi mai greși!

Și așa au fost trei zile și trei noți și încă nu-i eșisă sufletul.

Aceasta, frații miei am scris că am auzit de la fericitul A[n]drei, pentru folosul sufletului.

/71/ Cuvânt pentru un călugăr pre care l-au scos fericitul Andrei de la diiavolul¹¹⁶

Povestea 68¹¹⁷

Sfântul Andrei au venit în Țaligrad în târg cătră cruce și au aflat pre un călugăr ca când ar fi făcut bine și lăudat de oarecare zicând:

- Acesta cu adevărat întru viața lui au fost bine priimit, făcându-le toate cu dreaptă credință care să cădea călugărilor.

Însă greșa cu aceasta că era scump¹¹⁸, iubitori de argint. Iară unii din cetate mărturisindu-ș fărădelegile lor îi da mulțime de argint, aur - să dea la săraci pentru mântuirea sufletelor lor. Iară acela biruindu-să de pătema iubiri[i] de argint, nu da nimurui nimic, ci le punea toate în saci (?) sa?ducu?¹¹⁹ său. Și așa întru această viață trăia, nu lui Hristos, ci să îndrăcea cu iubirea de argint.

Iară fericitul Andrei trecând pre acea cale unde trăia acest ticălos, fiind înpodobit cu darul vederi[i] mai nainte, au văzut un șarpe înfricoșat înfășurat pre grumazi[i] aceluia, cu trei capete, și coada lui spânzurată până la picioare. Iară la capetele era: unul din scumpete; altul din îndrăcire; iară al treilea de nemilostivire. Și cum au văzut acestea, preacuviosul Andrei s-au mirat și apropiindu-să de călugăr să uita la chipurile șarpelui defăimându-l. Iară călugărul ticălosul gândind că iaste un sărac Andrei, cerând milostenie, au zis:

- Dumnezeu să te miluiască, frate, că n-am ce-ți da!

Iară fericitul depărtându-să puținel au văzut înprejur scrisoare scrisă cu slove negre pă aer: „Șarpele cel iubitori de argint care iaste pricina a toată răutatea.” Iară uitându-să îndărăpt au văzut doi oarecare ca niște scopiți gâlcevindu-să între ei. Unul era negru, având ochi întunecați; altul era alb ca lacrămă cerească.

Și grăia cel negru:

- Ale méle sânt îndrăptările /72/ lui că voia mea face. Că nemilostivul și iubitoriul de argint nu va avea parte cu Dumnezeu.

Iară¹²⁰ celalalt zice:

- Ba, că ale méle sânt îndreptările lui, că să postéște și să roagă; și fără de răutate, blând, smerit și milostiv.

Și așa pricindu-să amândoi, nu era pace între ei. Și au zis mai pă urmă cel negru:

¹¹⁵ Scris: *parparte*.

¹¹⁶ Episodul F.

¹¹⁷ Scris numai cu cifre arabe. Atenție: manuscrisul are paginile numerotate de copist numai cu cifre arabe.

¹¹⁸ În PM: *scup*.

¹¹⁹ În PM: *corvanu*.

¹²⁰ Vezi: f. 73, r. 13.

- Ce zice Judecătorul: „Duceți-vă de la mine iubitorilor de argint, scumpi, nemilostivi, nedătători!” Iară¹²¹ cei milostivi îi chiiamă.

Și îngerul zice:

- Ce grăește Domnul: „Spre care voi căuta: au nu spre cei blânzi, fericiți, cei săraci cu duhul și de cei blânzi și curați cu inima!”

Și au zis cel negru:

- Aceste cuvinte mă cutremură, că: „Ferice de cei milostivi că aceia să vor milui!” „Fiți milostivi cum și Tatăl vostru cel din ceri iaste milostiv!” și „Milostenie voi, iară¹²² nu je[r]tve.” Și alte multe porunci ale lui Dumnezeu pre care nu poci răbda a le grăi, că împotriva îm’ sânt.

Iar îngerul au zis:

- Să întrebăm pre Judecătorul și cum va zice, așa să rămăe.

Și întorcându-să îngerul cătră răsărit grăia cătră Dumnezeu. Iară cel negru întorcându-să cătră apus.

Și ia/72^v? glas zicea:

- Eu am poruncit apostolilor Mie: „Luați Duhul Sfânt. Cărora veți erta păcatele, să vor erta lor.” Și am zis lor: „Să nu luați aur pentru sfințenie!”

Iară îngerul îndată s-au dat în laturi și închinându-să lui Dumnezeu s-au depărtat.

Și această văzând Andrei să mira că birui dimonul pre înger.

Și aceasta au zis întru sine: „Uite că cu armele noastre ne biruim!”

Și întâlnind pre călugăr într-o uliță singur, să bucura, că aceia poftea el. (Iară¹²³ diiavolul văzindu-l plângând, au început a striga:

- Andrei, ai venit iară asupra mea! Că eu m-am mirat cum adineaorea ascultai jalba mea pă ascuns, vrând să-m’ faci vreun rău. Ci te du de aicea nu- m’ face strâmbătate, că ce-ți este ție călugărul, că nu-ți iaste priiaten, nici nu l-ai văzut niciodată, nici ți-e rudă, nici grijaște de învățătura ta! Du-te de aicea, nu-m’ face pacoste!

(Acestea bârfind diiavolul, Sfântul tăcea.)

Și apropiindu-să călugărul, l-au luat de mâna dreaptă și au zis cătră el:

- Robul lui /73/ Dumnezeu, fără mânie ascultându-mă pre mine robul lui Dumnezeu și al tău – și cu mila ta priimește- m’ cuvintele mele céle sărace, că pentru tine mare grije mi s-au făcut! Crede-mă că nu poci mai mult a răbda, că ai fost până acum priiaten al lui Dumnezeu și acum te-ai făcut al diiavolului. Ai avut aripi ca serafimii, că ce te-ai lăsat Satani[i] de ți li-au tăiat din rădăcină? Ai avut chip ca un fulger; că ce te-ai întunecat? Vai mie, că ai avut ochi ca cei cu ochi mulți și ți i-au întunecat șarpele! Și fiind ca soarele , ai ajuns ca o noapte rea. Pentru ce țe-ai pierdut viața și sufletul, frate? Pentru ce țe-ai tovrășit cu șarpele cel iubitoriu de argint? Nu știi și a cărora i[c]oane porți chipul? Oare știi cum e porunca călugărului și cum să cade călugărului să fie? De ce-ți iaste aurul și argintul, frate? Că ce îl i (?) aduni întru scumpete? În ce chip l-ai câștigat? Și ți-ai făcut pagubă? După moarte să rămăe vrăjmașilor tăi. Spune-m’, rogu-te, au din osteneala ta iaste sau vei să te îngropi cu ei? Au de la părinți îți iaste? Că ce ții păca/73^v/tele streine și vrei să te sugrumi cu scumpetea? Și uni[i] sânt flămânzi și sătoș

¹²¹ Vezi: f. 73, r. 13.

¹²² Vezi: f. 73, r. 13.

¹²³ Paranteză deschisă aici și închisă *infra* în manuscris.

și morți de frig, iară tu uitându-te la mulțimea aurului te veselești! Au aceștea sânt pași[i] pocăinți[i]? Aceasta iaste rânduiala călugărească, și nestrânsoarea, și nepurtarea de grije de această viață deșartă? Au așa te asémeni lui Dumnezeu? Au așa te-ai lepădat de lume și de ceale dintr-însa? Au așa te-ai răstih(?)nit lumi[i] și poruncilor? Au n-ai auzit pre Domnul zicând: „Nu strângeți aur și argint, nici doao haine?” Mă mir cum ai uitat aceste porunci! Iată acum, astăzi sau dimineața, să fărșaste viața noastră. Dară céle ce ai gătit cui vor rămânea? Au nu vezi pre diiavol unde stă și pre înger departe plângând? Și iată acum nepriitorul șarpe al iubirii de argint s-au înfășurat înprejurul grumazului tău, iară tu nu-l simți! Și mai ales, trecând pre cale, am văzut pre Dumnezeu lepădându-să și zicând: „A celor milostivi împărăția mea!” Ci te rog ascultă-mă: risipește averea ta la săraci și la care n-au /74/ unde să-î plăce capul. Nevoește-te ca să fii iară soți lui Dumnezeu, că aceasta iaste porunca călugărului. Aibi pre Dumnezeu și a face poruncile lui și mai mult nu te teme de nimica că nu vei avea ce mânca sau cele de trebuință slug(?)ind lui Dumnezeu, că cu această patimă bolesc (?) necredinții. Păzește și nu slăbi a asculta cuvintele méle, că eu mai întâi m-am rugat pentru tine ca mai mult să n-aibi vină. Iară de nu mă vei asculta, pre împăratul meu Is. Hs., vei vedea pre diiavolul.

Și au zis lui:

- Au vezi pre acela?

*Iară călugărului i s-au deșchis ochii cei dinlăuntru și au văzut pre diiavolul ca un arap negru, stând departe, de frica Sfântului.*¹²⁴

Și au zis cătră Sfânt:

- Văzu-l!

Și au zis:

- Spune-m' iară, robul lui Dumnezeu, cele de mântuirea sufletului!

Și au zis cătră el Andrei:

- Crede-mă că, de nu mă vei asculta, voi trimite pre el asupra ta să te muncească ca să auză toți de rușina feți[i] tale. Ci ferește-te să nu uiți, ci fă ce ți-am poruncit.

Și aceasta auzind călugărul s-au temut /74^v/ și s-au făgăduit că va face câte au poruncit. Și cum s-au făgăduit, au văzut Sfântul că au venit duh de vifor de la răsărit ca un fulger și s-au atins de șarpe călcându-să puterea lui. Iară șarpele neputând răbda s-au prefăcut în corb și s-au stins de-acolo. Și i s-au dat iară puterea îngerului a-l păzi. Iară fericitul Andrei s-au dus de acolo. I-au poruncit să păziască ce i-au zis și acela s-au făgăduit. Sărutându-l s-au dus. Și aurul cât au avut l-au împărțit la săraci. Și după aceia mai mult s-au proslăvit de la Dumnezeu și oameni. Și mulți îi aducea aur să împarță la săraci, iară el le porunceea să împarță ei cu mâinile lor săracilor, zicând:

- Ce să mă măresc eu cu al altora, că tot al acelor folos pentru suflet va fi!

Așa viețuind i s-au arătat robul lui Dumnezeu în vis, arătându-i un pom înalt în chip, având flori de rod dulce, zicând că:

- Au făcut Dumnezeu sufletul tău așa pom, scoțându-te din dinți[i] șarpelui. Nevoește dară ca să faci aceste flori să fie rodul dulce¹²⁵.

*Iară deșteptându-să, mai mult s-au întărit în lucrul /75/ duhovnicesc.*¹²⁶

¹²⁴ Compară cu Velculescu 2007, p. 208.

¹²⁵ Vezi în *ibidem*, p. 135, nota la același pasaj din ms. 2786.

¹²⁶ Compară cu *ibidem*, p. 210.

Ms. 1132¹²⁷

/176/ Din viața sfântului Andrei cel nebun pentru Hristos¹²⁸.

Întrebat fiind dracul de cel de trei ori fericitul Andrei cel nebun pentru Hristos:

- De unde știi și mai înainte grăești oarecare?

Și răspunzând dracul zise:

- Iscusit iaste tatăl nostru și șezind în iad și vrăjind de toate învață pre noi, pentru că firea noastră nimic nicidecum nu cunoaște.

Fericitul au grăit:

- De care greșale mai vârtos să îndulcește firea voastră?

Zis-au dracul:

- De slujirea idolilor și de vrăjitorii, de descântece și de otrăvuri; iară mai ales de ucideri. De aducerea aminte de rău, și de sodomie, și de preacurvie.

Preacuviosul au zis:

- De să va lepăda cineva de patimile voastre – și să va apropiea către Domnul-Dumnezeu cu pocăință, cum să vede voao?

Dracul au zis că:

- Foarte ne scârbim, iară ne nădăjduim că după întoarcerea lui iară va face păcate – și cele mai pre urmă vor fi lui mai réle decât céle dintâi. Și așa de-l va apuca moartea nepocăit, rămâne în mâna noastră și noi îl ducem la muncă în vécie.

Călugărul care să pleacă întru întoarcere – duce-l-va Dumnezeu cu cei ce lucrează fărădelége. Precum iaste urât cânele când să întoarce la borătura sa, așa și cel fără de minte întorcându-să spre /176^v/ răutatea păcatelor sale. Cel nebun și fiind bătut nu simte. Uraște sufletul meu pre bătrânul curvariu carele-și micșorează mintea.

Voao zis-au dracul:

- Au doară nu cunoști și tu că ne amăria spre dânsle mâniindu-ne, însă iară nădăjduindu-ne a să întoarce el iară în urma voilor noastre? Că mulți lepădându-să prin pocăință să întoarce iarăși spre izbândirile noastre și îl dobândim pre el.

Acestea văzind precuviosul au suflat spre dânsul. S-au făcut nevăzut.

¹²⁷ Ștrempel, Moșil, Stoianovici 1967, p. 154. Ms numerotat de copist cu cifre chirilice. Numerotarea mecanică e diferită.

¹²⁸ Este forma prelucrată și ușor modificată a fragmentului **h1** (6 oct). Copiat de diacul Toader Ursu Noian, prin anii 1781, 1784.

**André Salos «le fou de Christ» dans le manuscrit du moine Séraphin
et dans un autre manuscrit du sud-est de la Transylvanie
RÉSUMÉ**

Les discussions se déroulent en marge du texte du ms. 2513, que nous avons reproduit à cette fin. Jamais édité jusqu'ici, le manuscrit représente, pour le moment, la copie roumaine la plus ancienne des écrits sur André Salos, «le fou de Christ».

Les discussions se déroulent aussi en marge du texte du ms. 1373, que nous avons également reproduit. C'est la première copie qui provient du sud-est de la Transylvanie connue jusqu'ici d'après André Salos.

Vous trouverez là également un petit fragment conservé dans un autre ms. toujours du sud-est de la Transylvanie : le ms. 1132, éloquent pour la capacité de traitement des copistes.

Abrevieri bibliografice

- Dobreanu 2007 - Doina Dobreanu, „Elie Câmpeanu - un preot din vremea veche”, în *Fragmentarium*, <http://fragmentarium2008.blogspot.ro/2007/12/elie-cmpeanu-1859-1937-cetatean-de-onoare.html> (accesat 7 ian. 2017)
- Grama Brescan 2007 - Ana Grama Brescan, *Români sudtransilvani în secolul al XIX-lea. Județul Covasna – Contribuții documentare*, Arcuș, 2007;
<http://www.forumharghitacovasna.ro/doc/Ana%20Grama%20Brescan%20-%20Romanii%20sud%20transilvani.pdf> (accesat 30 ian. 2017)
- Moldovan 1976 - Liviu Moldovan, „Societatea de istorie, arheologie și etnografie din județul Mureș (1924-1940). Date biografice despre Elie Câmpeanu, unul din întemeietorii ei”, în *Marisia. Studii și materiale arheologice, istorice, etnografice*, VI, 1976, p. 489-505.
- Poptâmaș 1999 - Dimitrie Poptâmaș, „*Habent sua fata libelli*”, în Grigore Ploceșteanu, Dimitrie Poptâmaș (coord.), *Elie Câmpeanu: omul și faptele sale*, Fundația Culturală Vasile Netea, seria „Caiete mureșene”, 5, Tîrgu Mureș, 1999
- Ștrempel 1983 - Gabriel Ștrempel, *Catalogul manuscriselor românești. B.A.R. 1601-3100*, vol. II, București, 1983
- Ștrempel, Moisil, Stoianovici 1967 - Gabriel Ștrempel, Fl. Moisil, L. Stoianovici, *Catalogul manuscriselor românești (1062-1380)*, vol. IV, București, 1967
- Velculescu 2006 - Cătălina Velculescu, „Die rumänischen Prologe - Übersetzungen, Bearbeitungen, Wiederübersetzungen”, în Lora Taseva, Roland Marti *et alii* (coord.), *Mnogokratnite prevodi v Južnoslavjanskoto srednovekovie*, Sofia, 2006
- Velculescu 2007 - Cătălina Velculescu, *Nebuni întru Hristos*, București, 2007
- Velculescu 2014 - Cătălina Velculescu, „Pilda inorogului sau pilda omului cu urmăritori multipli în manuscrise românești”, în *Apulum*, series *Historia & Patrimonium*, LI, 2014, p. 263-307
- Velculescu 2014a - Cătălina Velculescu, „Manuscrise cu narațiuni despre «nebuni pentru Hristos» recent identificate”, în *Limba română*, LXIII, 2014, nr. 1, p. 127-132.
- Velculescu 2015 - Cătălina Velculescu, „Cărți ascunse în alte cărți (Cazul Andrei Salos)”, în Cristina Bogdan, Alexandru Ofrim (eds), *Pentru o istorie culturală a cărții și a practicilor de lectură*, București, 2015

Cuvinte-cheie: Andrei Salos, traduceri românești, ms. rom. 2513, ms. rom. 1373, ms. rom. 1132, mănăstirea Bistrița olteană, sud-estul Ardealului

Mots-cléf: André Salos, traductions roumaines, ms. roum. 2513, ms. roum. 1373, ms. roum. 1132, la monastère de Bistrița en Olténie, le sud-est de la Transylvanie